

UDK 327(470:73)
Bibliid: 0025-8555, 74(2022)
Vol. LXXIV, br. 4, str. 505–529
DOI: <https://doi.org/10.2298/MEDJP2204505T>

Originalni naučni rad
Primljen: 15. juna 2022.
Odobren: 8. septembra 2022.
CC BY-SA 4.0

Perspektive odnosa Rusije i SAD u svetlu rata u Ukrajini: „obuzdavanje 2“

Vladimir TRAPARA¹

Apstrakt: Izbijanje Rusko-ukrajinskog rata zaoštrilo je već prisutnu konfrontaciju Rusije i Sjedinjenih Država do nivoa kada se bez sumnje može govoriti o novom hladnom ratu, koji u odnosu na prethodni ima još veći potencijal eskalacije ka direktnom oružanom sukobu dveju sila. Nakon neuspeha Bajdenove administracije da „strukturira“ pomenutu konfrontaciju u prvoj fazi nove ukrajinske krize 2021, Vašington je prešao na novi pristup u odnosima s Rusijom – „obuzdavanje 2“, po ugledu na hladnoratovsko. Polazeći od neoklasičnog realizma, autor analizira zašto su SAD i Rusija došle do ove tačke i ima li izgleda da se u budućnosti njihova konfrontacija ublaži. Zaključak je da se odgovornost za novonastalu situaciju može naći podjednako na obe strane (u dominantnim revizionističkim spoljopolitičkim idejama), kao i u delovanju sistemskih činilaca (raspodeli moći i geopolitičkom rasporedu), ali i ulozi Ukrajine. U perspektivi, opisano stanje produžiće se i nakon okončanja rata u Ukrajini, ali bi odgovarajuće izmene kako sistemskih, tako i unutrašnjih činilaca, mogle da ublaže konfrontaciju.

Ključne reči: Rusija, Sjedinjene Države, Ukrajina, obuzdavanje, neoklasični realizam.

¹ Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, viši naučni saradnik,
vtrapara@diplomacy.bg.ac.rs,
<https://orcid.org/0000-0001-9975-6446>

Rad je nastao u okviru naučnoistraživačkog projekta „Srbija i izazovi u međunarodnim odnosima 2022. godine“, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a realizuje Institut za međunarodnu politiku i privredu tokom 2022. godine.

Uvod

Aprila 2021, sumirajući telefonski razgovor sa svojim ruskim kolegom Vladimirom Putinom, novoizabrani predsednik Sjedinjenih Država, Džozef Bajden (Joseph R. Biden), izjavio je da su SAD i Rusija „dve velike sile sa značajnom odgovornošću za globalnu stabilnost“ (The White House 2021c). U tom razgovoru, koji se odigrao usred krize izazvane nagomilavanjem ruskih trupa na ukrajinskoj granici, Bajden je Putinu prvi put predložio održavanje bilateralnog samita, koji će se kasnije i dogoditi – šesnaestog juna u vili La Granž na obali Ženevskog jezera. Tom prilikom, već na otvaranju razgovora, Bajden će ponoviti da Rusiju i Ameriku smatra dvema velikim silama (Guardian News 2021). To je zapravo prvi put još od kraja Hladnog rata da SAD priznaju Rusiju za veliku silu. Poređenja radi, raniji predsednik Barak Obama (Barack Obama), čiji je Bajden bio potpredsednik, imao je potrebu da istakne kako je Rusija samo „regionalna sila koja preti nekim od neposrednih suseda ne iz snage, već iz slabosti“ (citirano u Tsygankov 2019, 13). Uoči samita Rusija je deeskalirala svoje vojno prisustvo na ukrajinskoj granici, a nakon njega ambasadori dve zemlje vратиće se na svoja mesta nakon višemesečnog povlačenja, i uslediće novi bezbednosni dijalog Moskve i Vašingtona u više oblasti, od strateške stabilnosti, preko sajber bezbednosti, do klimatskih promena. Izgledalo je da se rusko-američki odnosi kreću ka „lakom resetovanju“, koje – za razliku od prethodnog neuspelog „resetovanja“ koje je lično Bajden najavio u februaru 2009. – neće imati za ambiciju približavanje dveju sila, već uvođenje strukture i pravila u njihovu konfrontaciju radi sprečavanja opasne eskalacije (poput one koja je zapretila u Ukrajini) i ostavljanja prostora za saradnju u oblastima gde je to moguće (videti Trapara 2021). U toku leta i jeseni, dok su novi sojevi virusa korona probijali vakcinalnu zaštitu i uvodili pandemiju u novu opasnu fazu, malo ko je očekivao da bi rusko-američki odnosi mogli da proizvedu krizu koja bi ovu prirodnu pošast bacila u senku.

Pa ipak, upravo to se dogodilo. Svega osam meseci nakon ženevskog samita, 24. februara 2022. počele su da padaju prve ruske rakete i bombe na Kijev, Harkov, Odesu i druge ukrajinske gradove, a kopnene snage ruske vojske krenule su u opštu invaziju Ukrajine iz tri pravca – iz jugozapadnih ruskih oblasti, sa Krima i iz Belorusije. Sjedinjene Države i njihovi evropski saveznici odgovorili su uvođenjem Rusiji najsveobuhvatnijih ekonomskih sankcija do tada, od uskraćivanja pristupa finansijskom tržištu, do embarga na uvoz pojedinih energenata. Iza toga je sledilo „solidarno“ povlačenje niza zapadnih kompanija sa ruskog tržišta i uzvratne ruske sankcije. Ruska vojna akcija osuđena je kao agresija u Generalnoj skupštini UN, a Rusija diplomatski izolovana i izbačena iz Saveta Evrope. Pokidane su saobraćajne veze zapadnih država s Rusijom, a ova isključena čak i iz međunarodnih sportskih

takmičenja i kulturnih dešavanja. Zapad je pružio snažnu podršku Ukrajini u naoružanju i finansijama, rešen da se odupre ruskoj invaziji svim sredstvima osim direktnog slanja svojih trupa u rat protiv Rusije. U trenutku pisanja (jun 2022), u Ukrajini besni najveći međudržavni oružani sukob na tlu Evrope posle Drugog svetskog rata (peti ruski rat od Putinovog dolaska na vlast), sa frontom dugačkim najmanje hiljadu kilometara duž juga i istoka zemlje, hiljadama (ako ne i desetinama hiljada) borbenih i civilnih žrtava i milionima izbeglica. Umesto priznavanja Rusije za veliku silu, Bajdenova administracija počela je da je tretira kao veliku „otpadničku“ državu (rogue state), a ruski ministar spoljnih poslova, Sergej Lavrov, u maju je izjavio da će Rusija „razmisliti treba li joj, ili ne“ obnavljanje odnosa sa Zapadom (Reuters 2021). Umesto „lakog resetovanja“, nastupa novi, još žešći hladni rat od prethodnog, i američka (zapadna) politika obuzdavanja Rusije.

Gde je „zapelo“? Zašto je propao još jedan kakav-takav posthladnoratovski pokušaj popravljavanja odnosa Moskve i Vašingtona, umesto čega smo dobili konfrontaciju koja po riziku od eskalacije ka direktnom oružanom sukobu nuklearnih sila prevazilazi onu iz vremena Hladnog rata? Zašto ako danas, za razliku od onda, nema više oštre ideološke konfrontacije na liniji kapitalizam – socijalizam? Ovo je ključno pitanje na koje se nudi odgovor u ovom radu. Današnja intelektualna debata na tu temu je pretežno polarizovana, te se i teoretičari i praktičari međunarodnih odnosa uglavnom dele na one koji za ukrajinski rat i širu rusko-američku konfrontaciju krive bilo jednu, bilo drugu stranu.² U ovom radu se umesto toga pružaju argumenti da su za eskalaciju konfrontacije odgovorne obe strane, dakle i Rusija i SAD (Zapad) (a i treća, ukrajinska, ukoliko se posmatra nezavisno od Zapada), te da je ona ujedno i sistemski uslovljena. Kao teorijski okvir za ove argumente korišćen je neoklasični realizam, koji uzima u obzir i činioce na nivou međunarodnog sistema (pre svega raspodelu moći, ali i geopolitičke činioce), kao i one na nivou država – jedinica sistema (što su u ovom slučaju, SAD/Zapad, Rusija i Ukrajina), a to su pre svega nacionalni interesi/identiteti i ideje/ideologije (videti Rose 1998; Lobell, Ripsman and Taliaferro 2009; Trapara 2017a). Za analizu „obuzdavanja 2“ kao novog/starog pristupa u politici SAD prema Rusiji biće korišćen komparativno-istorijski metod, radi poređenja sa prethodnim, hladnoratovskim obuzdavanjem (containment policy).

Nastavak rada je koncipiran na sledeći način. Najpre se fokusira na nasleđe koje su na rusko-američke odnose ostavile Obamina i Trampova administracija, s kojima

² Dobra ilustracija može da bude skorašnja debata između američkih teoretičara međunarodnih odnosa Džona Miršajmera (John J. Mearsheimer) i Stivena Volta (Stephen M. Walt) s jedne strane, i profesora i ambasadora Majkla Mekfola (Michael McFaul) i nekadašnjeg poljskog ministra odbrane i spoljnih poslova Radoslava Sikorskog, s druge (Ron 2022).

je sam Bajden esencijalno povezan – s prvom kao njen deo, a s drugom kao njen antipod. Zatim se uključuje činilac spoljnopolitičkih ideja, razmatranjem ruskog *velikosilstva* i njegovog odnosa prema američkoj velikoj strategiji liberalne hegemonije, a u uslovima promena u posthladnoratovskoj raspodeli moći i geopolitičkom rasporedu sfera uticaja velikih sila. Nakon toga se razmatra i ukrajinski činilac, konkretnije suprotstavljenost ukrajinske i ruske nacionalne ideje i dinamika kojom je ukrajinska kriza doprinela najpre usponu, a zatim i padu onoga što nazivamo „lakim resetovanjem“. Konačno, analizira se „obuzdavanje 2“ kao američki pristup koji zamenjuje neuspeli pokušaj „lakog resetovanja“ i, praveći odgovarajuće istorijske analogije, razmatra se perspektiva rusko-američkih odnosa u bližoj i daljoj budućnosti.

Obamino i Trampovo nasleđe

U vreme kada je Barak Obama stupio na dužnost predsednika, a Džozef Bajden potpredsednika SAD, okolnosti po američku spoljnu politiku nisu bile najpovoljnije. SAD su vodile dva skupa rata protiv gerile (Avganistan i Irak) koja nisu mogle da dobiju, a uzdrmla ih je i ekonomska kriza 2008. S druge strane, Rusija se uz nekoliko godina ekonomskog rasta, omogućenog visokim cenama energenata na svetskom tržištu, te uz političku stabilizaciju koju je doživela u prva dva Putinova mandata, oporavila od posrnuća devedesetih. Iako i sama pogođena svetskom ekonomskom krizom, tri meseca pred američke izbore u Gruziji je demonstrirala da je spremna i sposobna da uspešno upotrebi silu da bi ostvarila svoje interese. Za razliku od neokonzervativaca čija je misao dominirala administracijom njegovog prethodnika Džordža Buša mlađeg (George W. Bush), Obama i njegov spoljnopolitički tim shvatili su da su unilateralizam i preterano oslanjanje na silu bili kontraproduktivni i opredelili se za taktički pragmatizam ne bi li prevazišli navedene poteškoće (Posen 2014, 5-7; Trapara 2017b, 136-138). To će se u pogledu odnosa s Rusijom oteľoviti u inicijativi za „resetovanjem“ odnosa, koju je, kao što je rečeno, Bajden zvanično lansirao na Minhenskoj bezbednosnoj konferenciji februara 2009. „Resetovanje“ odnosa sa Rusijom bilo je sa američke strane zamišľeno kao približavanje dveju zemalja, ali tako što će se – kako sledi iz samog naziva „resetovanje“ – njihovi odnosi vratiti na ranije stanje, tamo gde su bili početkom devedesetih, kada je tadašnja ruska elita sledila kooperativan prozapadni kurs (Trapara 2017b, 382). Obamina administracija je u Dmitriju Medvedevu – političaru koji je između Putinovog drugog i trećeg mandata privremeno uskočio u predsedničku fotelju – videla liberala „zahvalnijeg“ za saradnju nego što je to Putin. Nije ni čudo da će „resetovanje“ propasti čim Rusi budu shvatili da se iza njega ne

krije iskrena želja Vašingtona za popravljajem odnosa u smislu prihvatanja Rusije za ravnopravnog partnera.

U međuvremenu, Moskva se jeste odazvala ovoj inicijativi, koja će u toku nepune tri godine koliko je trajala doneti i neke nesporne rezultate. Najveći među njima bilo je zaključenje Novog START-a, sporazuma o smanjenju strateškog nuklearnog naoružanja, koji je nakon mnogo peripetija potpisan u Pragu aprila 2010, a stupio na snagu nakon ratifikacija u obe zemlje februara 2011. (Trapara 2017b, 216-222, 228-237, 283-290). I upravo tada, kada se „resetovanje“ našlo na vrhuncu, a atmosfera između Rusije i SAD odlikovala duhom saradnje kakav dugo nije viđen, dogodilo se „Arapsko proleće“ i zapadna intervencija u Libiji, koja će biti okidač novog zatezanja odnosa dveju zemalja (Trapara 2017b, 295-301). Pregovori o američkoj protivraketoj odbrani – dugogodišnjem kamenu spoticanja između Moskve i Vašingtona – uskoro su zapali u ćorsokak, a u jesen Medvedev je podržao nominaciju Putina za novog/starog predsedničkog kandidata, da bi se ovaj u proleće 2012. zaista i vratio na mesto predsednika Rusije. Na spremnost Obame da u svom drugom mandatu bitno pokvari odnose s Rusijom, sem Putinovog povratka i zauzimanja asertivnijeg stava od strane same Rusije, uticao je i povratak samopouzdanja same elite u Vašingtonu. Ona je od Rusije već dobila neke važne stvari (pored Novog START-a, vazdušni koridor prema Avganistanu i pristanak na pooštavanje sankcija Iranu povodom njegovog nuklearnog programa), a u međuvremenu se oporavila od ekonomske krize, povukla trupe iz Iraka i ubila Bin Ladena u Avganistanu, tako da joj je približavanje s Rusijom palo na listi prioriteta (Trapara 2021, 119). Spirala deterioracije odnosa 2012-2014. ka njihovom najgorem stanju nakon Hladnog rata vodila je od „rata zakonima“, preko afere Snouden i američkih pretnji intervencijom protiv Sirije, do ukrajinske krize, ruske aneksije Krima i rata u Donbasu (Trapara 2017b, 335-370).

Do trenutka kada neočekivano izabrani Donald Tramp (Donald J. Trump) u januaru 2017. stupa na dužnost predsednika SAD, rusko-američki odnosi zapali su u stagnaciju na relativno niskom nivou. Nijedna strana nije pokazivala nameru da popusti. Obama je u govoru pred Ujedinjenim nacijama u septembru 2014. svrstao Rusiju među tri najveće pretnje čovečanstvu, uz Islamsku državu i virus ebola (The White House 2014). Rusija je imala čime da uzvрати. U 2015. intervenisala je u Siriji, i do kraja 2016. omogućila sirijskoj vojsci da zauzme Istočni Alep, čime je praktično obezbedila buduću vojnu pobjedu, otklanjanjem opasnosti da Asadov režim bude oboren oružanom pobunom (Trapara 2020, 260-261). U toku 2016. ruska ekonomija će početi da se oporavlja od nove krize u koju je upala zahvaljujući američkim/zapadnim sankcijama zbog Ukrajine i padom cene nafte na svetskom tržištu. A onda je povukla potez koji će dati novu dimenziju rusko-američkoj konfrontaciji. Duboko nezadovoljstvo velikih delova američkog društva aktuelnim

establišmentom, koje istraživanja javnog mnjenja uoči izbora nisu uspela da zabeleže, dovelo bi do Trampove izborne pobeđe sve i da se Rusija nije umešala na njegovoj strani. No, ona je to učinila, što će od strane američke elite biti ocenjeno kao „napad bez presedana na američku demokratiju“ (Stent 2019, 321-322). Utvrđeno je da je iza hakovanja mejlova Demokratskog nacionalnog komiteta i bombardovanja društvenih mreža sadržajima u korist Trampa stajala Agencija za istraživanje interneta u vlasništvu Jevgenija Prigožina (ujedno vlasnika plaćeničke vojske Vagner) (Stent 2019, 320-324). Zanimljivo je da ni sami Rusi nisu očekivali da će Tramp da pobedi, već su najverovatnije želeli da demonstriraju moć uoči teških pregovora koje su očekivali sa novom predsednicom Hilari Klinton (Hillary Rodham Clinton) (Tsygankov 2019, 9). Na kraju će se ovaj ruski potez pokazati kao mač sa dve oštrice – Tramp će se, kao poželjan kandidat za Moskvu, useliti u Belu kuću, ali će mu ruke od samog početka biti vezane u pogledu eventualnog popravljavanja odnosa s Rusijom, usled njene umešanosti u njegov izbor i bliskih kontakata nekih od njegovih saradnika s njom (Stent 2019, 324-330; Tsygankov 2019, 4-5). „Rusijagejt“ – pretnja impičmentom ukoliko bi Tramp krenuo ka stvarnom približavanju s Moskvom – pratiće ga do kraja mandata.

U Trampovoj eri Rusija će zapravo još i više figurirati kao neprijatelj SAD nego što je to bio slučaj kod Obame. Npr. Trampova Strategija nacionalne bezbednosti iz 2017. pominje Rusiju u najrazličitijim negativnim konotacijama čak 24 puta, u poređenju s Obaminom Strategijom iz 2015, koja to čini 14 puta (The White House 2015, 2017). Vašington je Rusiji u nekoliko navrata uvodio nove sankcije, ovoga puta ne zbog Ukrajine, već zbog mešanja u američke izbore i navodnog trovanja bivšeg ruskog špijuna Sergeja Skripalja. Čak i da Trampa tradicionalni establišment nije ograničavao, teško da bi on uspeo u želji izraženoj u toku izborne kampanje da popravi odnose s Rusijom. Nedostajala mu je koherentna velika strategija koja bi bila prihvatljivija za Rusiju od strategije liberalne hegemonije koju su sprovodili raniji predsednici (Trapara 2017c). I inače je njegov spoljnopolitički nastup bio nekoherentan, impulsivan i nepredvidljiv.³ Sve to se ogledalo i u nizu iznetih stavova i povučenih poteza na koje Rusija nikako nije mogla da gleda blagonaklono. U prvom redu tu je bio njegov unilateralizam i sklonost pregovaranju s pozicija sile (Tsygankov 2019, 43-44). Povlačenje iz niza međunarodnih sporazuma obuhvatiće i INF (sporazum o zabrani projektila srednjeg dometa u Evropi iz 1987) sa Rusijom i odsustvo entuzijazma za produženje Novog START-a (koji je isticao u februaru 2021). Netrpeljivost prema iranskom režimu i njegovom štićeniku Asadu

³ O spoljnopolitičkoj nekoherentnosti Trampa najbolje govori to što je u toku samo četiri godine mandata promenio dva državna sekretara, tri ministra odbrane i čak četiri savetnika za nacionalnu bezbednost, što je bez presedana u novijoj istoriji SAD.

prouzrokovala je povlačenje iz nuklearnog sporazuma s Teheranom (do koga je Rusiji bilo izuzetno stalo) i dva direktna napada na sirijsku vojsku (2017. i 2018) zbog njene navodne upotrebe hemijskog naoružanja, što će izazvati opasnost i od sukoba s ruskim snagama. Naposljetku, u toku 2019. Tramp je intervencijom pretio i Venecueli, još jednom ruskom savezniku.

Da zaključimo – stupanjem na dužnost predsednika SAD u januaru 2021. Bajden nije krenuo „od nule“, već je bio opterećen sa dva protivrečna nasleđa u pogledu odnosa s Rusijom (Trapara 2021, 121). Obamina administracija, čiji je Bajden bio deo i na čije će se kadrove osloniti pri biranju spoljnopolitičkih saradnika, u prvom mandatu neuspešno je pokušala da „resetuje“ odnose s Rusijom, da bi u drugom ti odnosi dostigli najnižu tačku još od Hladnog rata. Tramp, koga je Bajden prezirao i nastojao da mu bude antipod, retorički se zalagao za popravljanje odnosa s Moskvom, a u praksi još više zategao te odnose. Hoće li Bajdenov pristup Rusiji više ličiti na Obamin prvi, ili na drugi mandat? Hoće li Bajden poništiti i Trampovo delovanje prema Rusiji, ili samo retoriku? Kako će se Rusija postaviti prema njegovom useljenju u Belu kuću i politici koju će voditi? Malo više od godinu dana Bajdenovog predsednikovanja bilo je dovoljno da dobijemo odgovore na ova pitanja, ali da bismo razumeli zašto se sve odigralo tako kako jeste, potrebno je da obrazložimo sukob spoljnopolitičkih ideja koji leži u osnovi uporne posthladnoratovske rusko-američke konfrontacije.

Američki hegemonizam vs. rusko velikosilstvo

U toku posthladnoratovskog perioda, uključujući i dva Obamina i Trampov mandat, SAD su vodile spoljnu politiku na osnovu velike strategije liberalne hegemonije, kako je nazivaju njeni kritičari (videti Posen 2014; Walt 2018; Mearsheimer 2018; Hendrickson 2018). Ova strategija inspirisana je idejom Vudroa Vilsona (Woodrow Wilson) o tome da se „svet učini bezbednim za demokratiju“, što podrazumeva izgradnju takvog svetskog poretka u kome SAD i druge liberalne demokratije mogu da budu bezbedne (videti Ikenberry 2020). Od Drugog svetskog rata na ovamo, svetski poredak koji SAD preferiraju kao garanciju svoje bezbednosti jeste hegemonija, koja podrazumeva transformaciju poretka od anarhičnog ka hijerarhijskom (videti Layne 2006). To znači da bi u hegemonističkom poretku preostala samo jedna velika sila, dok bi ostale države – sve i da poseduju kapacitete za veliku silu – prihvatile potčinjeni položaj u odnosu na nju u sferi spoljne i bezbednosne politike. Kako u posthladnoratovskom periodu pored SAD postoje još dve nezavisne velike sile koje nisu potčinjene njihovoj kontroli – Rusija i Kina – to

američki hegemonizam⁴ možemo da definišemo kao nastojanje Vašingtona da potčini sebi ove dve sile u spoljnoj i bezbednosnoj politici i pretvori međunarodni sistem iz anarhičnog u hijerarhijski, kojim se upravlja iz jednog centra moći. Ovaj hegemonizam je inspirisan liberalnom ideologijom, odnosno politikom „otvorenih vrata“ koja podrazumeva da svet mora da bude „otvoren“ za ekonomski i ideološki uticaj SAD (što će reći potčinjen Americi), jer se smatra da jedino pod tim uslovom američki liberalni poredak može da opstane na unutrašnjem planu (Layne 2006, 29-36).

Ovo američki hegemonizam čini liberalnim, ali je ujedno u pitanju i realistička strategija – barem kada je reč o posthladnoratovskom periodu, kada je unipolarna raspodela moći omogućila SAD da kao realan cilj postave nametanje hijerarhijskog poretka silama slabijim od sebe. Za ofanzivnog realistu Miršajmera (Mearsheimer 2001, 21-22, 34-35), uspostavljanje hegemonije najbolji je način da država osigura svoju bezbednost, mada on tvrdi i da globalna hegemonija nije izvodljiva, usled „stopirajuće moći vode“, tj. teškoće projektovanja moći preko velikih vodenih površina (Mearsheimer 2001, 41). Međutim, kako su SAD nakon Drugog svetskog rata uspostavile „ekstraregionalnu“ hegemoniju u zapadnoj Evropi, a nakon Hladnog rata je i proširile na veliki deo istočne, teško se može reći da njih Atlantski okean još uvek „stopira“ njihovu projekciju moći u funkciji hegemonističke politike na evropskom kontinentu (Layne 2006, 140-141). Proširenje „ekstraregionalne“ hegemonije na Rusiju učinilo bi SAD evopskim hegemonom, koga bi od globalne hegemonije delila samo Kina, okružena američkom sferom uticaja i sa mora i sa kopna, što je zamisao sasvim u realističkom ključu.

Dakle, unipolarna raspodela moći (sistemski činilac) i liberalna ideologija (jedinični činilac) podstiču hegemonističku spoljnu politiku, dok geopolitički činilac – već realizovana „ekstraregionalna“ hegemonija u većem delu Evrope, naspram Rusije kao „slabije“ od dve preostale velike sile – čini Rusiju trenutnom glavnom metom američkih hegemonističkih ambicija. No, zašto Rusija uporno odbija da podleigne tim ambicijama i potčini se američkom vođstvu onako kako su to nakon Drugog svetskog rata učinile nekadašnje velike sile (Nemačka, Japan, Italija, Velika Britanija i Francuska), leži u njenoj nacionalnoj ideji *velikosilstva* (eng. greatpowerness, rus. державность) (videti Smith 2014; Trapara 2020, 33-48). Ideja da Rusija mora da bude nezavisna velika sila da bi opstala razvila se pod uticajem dva činioca. Jedan je geografski – velika i resursima bogata državna teritorija na

⁴ Razlog zašto za američku veliku strategiju preferiramo izraz hegemonizam u odnosu na hegemoniju (koji koriste navedeni autori) je upravo da bismo izbegli konfuziju oko toga jesu li SAD već hegemon (što bi izraz hegemonija implicirao), ili to još uvek nisu, ali žele da postanu (što po mišljenju autora ovog članka odgovara stvarnosti, a preciznije se izražava terminom hegemonizam).

razmeđu Evrope i Azije, sa granicama ranjivim na invazije spoljnih aktera, pre svega iz pravca zapada (Trapara 2020, 35-36). Drugi, i verovatno još važniji, jeste hronična asimetrija moći Rusije, gde ona standardno zaostaje za drugim silama (posebno zapadnim) u pogledu ekonomske moći, ali im parira na vojnom planu (Trapara 2020, 42-44). Da je Rusija ekonomska supersila poput Nemačke i Japana, možda bi i njoj odgovaralo da se stavi pod američki hegemonistički „kišobran“ i uživa u prosperitetu i bogatstvu, ali pošto nije, jasno je zašto ne može da se odrekne nezavisne upotrebe vojne moći kao jedine „jake karte“ koju poseduje, a koja leži u osnovi položaja velike sile.

Ipak, sukob američkog liberalnog hegemonizma i ruskog *velikosilstva*, iako objašnjava upornost rusko-američke posthladnoratovske konfrontacije i izostajanje približavanja dveju sila, nije dovoljan da objasni i određene varijacije u toj konfrontaciji u različitim periodima. Videli smo već da je usled pojedinih spoljnopolitičkih uspeha i oporavka od ekonomske krize Obamina administracija u drugom mandatu napustila taktički pragmatizam i postala spremnija na konfrontaciju s Rusijom. Za vreme Trampa, pak, rusko-američki odnosi su stagnirali, usled nesklada između njegove retoričke namere da popravi odnose s Rusijom i praktične nemogućnosti da to uradi – što zbog ograničenosti tradicionalnim establišmentom, što zbog nemanja koherentne velike strategije.⁵ No, pogrešno bi bilo uzroke varijacija tražiti samo na američkoj strani, samo zato što su se tamo lideri menjali, a u Rusiji za to vreme kao neprikosnoven opstajao Vladimir Putin. I u samoj Rusiji postoje razmimoilaženja unutar elite oko spoljne politike, kao i izvesna pomeranja u tom pogledu tokom vremena. Naime, tri glavne škole spoljnopolitičkog mišljenja u posthladnoratovskoj Rusiji su: zapadnjaštvo, civilizacionizam i *državništvo* (rus. государственность, eng. statism). Iako sve tri škole dele stav da Rusija mora da bude velika sila (Smith 2014, 65), razilaze se u pogledu strategije kako to ostvariti, a pre svega pristupa koji treba zauzeti prema Zapadu. Dok zapadnjaci smatraju da Rusija treba da izgradi liberalne ustanove po ugledu na Zapad i po tom osnovu se s njim integriše, a civilizacionisti je posmatraju kao vrednosno i civilizacijski različitu od Zapada, samim tim i kao njegovog prirodnog rivala, *državnici* se zalažu za treći put – izgraditi jaku i vrednosno neutralnu državu, te time zaslužiti priznanje Zapada, bilo da se s njim saraduje ili konfrontira (Tsygankov 2010, 4-8). Kako su zapadnjaci bili dominantni samo početkom 90-ih, da bi kasnije postepeno bili marginalizovani, a civilizacionistička struja sve vreme bila jaka, mada ne i zvanično vladajuća, *državnička* škola mišljenja

⁵ Čime je Tramp pre svega razočarao realističke kritičare liberalne hegemonije, koji su se nadali da bi njegov otklon od liberalne ideologije mogao da trasira put ka alternativnoj strategiji, da bi završio u nečemu što jedan od njih naziva „neliberalnom hegemonijom“ (illiberal hegemony) (Posen 2018).

je – posebno nakon Putinovog dolaska na vlast – osigurala svoju dominaciju kao uravnotežujući činilac između druga dva ekstrema (Trapara 2020, 40). Ipak, i ta dominacija imala je svoje različite nijanse. Dok se Medvedevljevo predsednikovanje odlikovalo kakvim-takvim poslednjim trzajima zapadnjaštva, nakon toga, a posebno u Putinovom trećem mandatu (od 2018), vladajuće spoljnopolitičko mišljenje u Rusiji sve više potpada pod uticaj civilizacionizma, te počinje da preispituje je li Rusiji uopšte potrebno približavanje sa Zapadom.⁶

Ni činjenica da se 2021. u Belu kuću uselio novi/stari liberalni hegemonista Bajden, ni postepeni Putinov zaokret u pravcu civilizacionizma, međutim, nisu morali da zaoštre rusko-američku konfrontaciju do razmera koje je poprimila u proleće 2022. godine. Za razumevanje kako i zašto je do toga došlo, biće potrebno uvesti u igru još jedan činilac – ukrajinsko pitanje.

Uspon i pad „lakog resetovanja“ – činilac Ukrajina

Nova ukrajinska kriza 2021-2022. imala je dve faze, a zanimljivo je da će one imati suprotan uticaj na rusko-američke odnose. Prva faza (mart-maj 2021) okončana je deeskalacijom i otvorila najizgledniji bezbednosni dijalog SAD i Rusije još od Obaminog „resetovanja“, koji ćemo po ugledu na njega nazvati „lakim resetovanjem“. Druga faza (oktobar 2021-februar 2022) završiće se eskalacijom ka totalnom ratu Rusije i Ukrajine, propašću „lakog resetovanja“ i, kako stvari trenutno stoje, najvećim zaoštavanjem rusko-američke konfrontacije još od najtežih kriza u Hladnom ratu (a u nekim aspektima i u istoriji odnosa Rusije i SAD).

Kada je krajem marta 2021. nakon završene vojne vežbe, a u jeku eskalacije artiljerijske razmene na liniji razgraničenja Ukrajine i samoproglašениh narodnih republika Donjeck i Lugansk, Rusija počela ozbiljno da nagomilava trupe u blizini ukrajinske granice, prvi rezultat bila je neizvesnost u pogledu toga radi li se samo o „zveckanju oružjem“, ili o pripremi za punu invaziju Ukrajine. Predsednik Bajden nije čekao da se neizvesnost sama od sebe razreši i na vrhuncu krize (aprila meseca)

⁶ Možda je ovo najbolje izrazio Vladislav Surkov, dugogodišnji Putinov saradnik i siva eminencija Kremlja, u dva autorska članka koja je objavio početkom Putinovog trećeg mandata. U prvom on konstatuje da je sa ukrajinskom krizom 2014. završeno četvorovekovno „epsko putovanje Rusije na Zapad“, te da Rusiji predstoji 100 ili više godina „geopolitičke samoće“ (Surkov 2018). U drugom, on Putinovu Rusiju posmatra kao poseban istorijski model ruske države koji se odlikuje postojanjem „dubokog naroda“ umesto „duboke države“, i koji tek treba da dostigne svoju punu moć s kojom će svi pre ili kasnije morati da se pomire (Surkov 2019).

predložio je Putinu održavanje bilateralnog samita na kome bi dvojica predsednika razmatrala niz pitanja, sa ciljem da uspostave „stabilne i predvidljive odnose“ (The White House 2021b). Samo nedelju dana kasnije, Kremlj je najavio povlačenje trupa sa ukrajinske granice i potvrdio da će do samita doći nekad na leto, da bi se nakon majskog sastanka Lavrov-Blinken kriza i definitivno okončala, a samit zakazao već za 16. jun u Ženevi. Ovakav redosled poteza, ali i neki drugi elementi krize – upadljiva vidljivost nagomilavanja trupa i odsustvo konkretnih zahteva Ukrajini – ukazivali su na to da izazivanje krize nije imalo veze sa samom Ukrajinom, koliko sa Putinovom željom da pošalje poruku da je intervencija u Ukrajini moguća opcija i iznudi odgovarajuću promenu ponašanja Vašingtona. Zakazivanje bilateralnog samita već u prvih pola godine Bajdenovog mandata (poređenja radi, Tramp se sreo sa Putinom u tom formatu tek nakon godinu i po) delovalo je kao očigledan ustupak SAD izazvan željom da se kriza oko Ukrajine deeskalira, što će Putin oportunistički prihvatiti (Lee 2021, 32).

Ovako brza reakcija Bajdena u vidu inicijative za diplomatsko rešenje krize, kao i rezultati te inicijative koji će uslediti, ne mogu se razumeti bez uzimanja u obzir njegovog ukupnog spoljnopolitičkog razmišljanja, a posebno pristupa Rusiji. I za jedno i za drugo ispostaviće se da su značajnim delom oblikovani nasleđima dvojice njegovih prethodnika, a uz nesumnjiv uticaj izmenjenih međunarodnih i unutrašnjih okolnosti. Konture svojih pogleda na spoljnu politiku Bajden je predstavio još i pre nego što je postao kandidat za predsednika, marta 2020. u članku „Zašto Amerika mora ponovo da vodi: spasavanje spoljne politike SAD nakon Trampa“ (Biden 2020). Po stupanju na dužnost, već u martu 2021. objaviće „Privremeni vodič za strategiju nacionalne bezbednosti“, kako bi premostio period do usvajanja same Strategije, gde je već detaljnije formulisao spoljnopolitički pristup nove administracije (The White House 2021a). Okosnicu ovog pristupa čini ideja da se svet danas nalazi na „prelomnoj tački istorije“, tj. „usred fundamentalne debate“ o pravcu kojim će ubuduće ići, usredsređene na pitanje „može li demokratija još uvek da posluži našem narodu i narodima širem sveta“, ili je „autokratija najbolji put napred“ u vremenu „ubrzanih globalnih izazova“ (The White House 2021a, 3, 23). U toj podeli sveta između demokratije i autokratije, SAD moraju da obnove svoje „trajne prednosti“ u vidu sopstvene demokratije i savezništava sa drugim demokratskim državama (The White House 2021a, 6). Amerika, naravno, mora da bude globalni lider, jer bi u suprotnom neko drugi preuzeo tu ulogu, „ali to ne bi bilo na način koji bi unapredio naše interese i vrednosti, ili niko ne bi – a onda bi usledio haos“ (Biden 2020). U obraćanju Generalnoj skupštini UN Bajden će reći da SAD moraju da štite demokratske vrednosti, jer su one „u samom srcu onoga što smo kao nacija“ i „utkane u naš DNK kao nacije“ (The White House 2021d). Dakle, Bajdenova teza o ugroženosti demokratije i savezništva demokratskih država danas, iz čega proizilazi

neophodnost da SAD preuzmu globalno vođstvo, u potpunosti je na liniji wilsonovske ideje o „svetu bezbednom za demokratiju“, odnosno velike strategije liberalne hegemonije.

Međutim, samim tim što je priznao složenu situaciju u današnjem svetu, ali i probleme sa demokratijom na „domaćem terenu“ zaostale iza Trampa, Bajden je ostavio prostora za taktički pragmatizam kakav je svojevremeno ispoljio Obama u svom prvom mandatu, a stavom da obnova demokratije treba da krene od kuće čak i za elemente Trampovog pristupa.⁷ Ovo će doći do izražaja u pogledu Bajdenovog pristupa Rusiji. On s jedne strane u prvih nekoliko meseci jeste nazvao Putina „ubicom“ i pooštrio sankcije Rusiji po više osnova (od pokušaja mešanja u izbore 2020, preko sajber napada, do trovanja ruskog opozicionara Navaljnog), ali je već u prvim danima mandata produžio Novi START (čija bi sudbina bila upitna da je Tramp pobedio), odblokirao završetak izgradnje gasovoda Severni tok 2 (koji je Tramp opstruirao pune dve godine), i lansirao pomenuti bezbednosni dijalog s Rusijom nakon ženevskog samita (Trapara 2021, 125-127). U navedenom Vodiču, Rusija je svega triput pomenuta u negativnom kontekstu – što je upadljiva razlika u odnosu na Trampovu i drugu Obaminu Strategiju – a dok je Kina nazvana „sve više asertivnom“, Rusija se smatra samo „destabilizujućom“ silom (The White House 2021a, 14). Nakon samita s Putinom, Bajden je pojasnio zašto ju je nazvao velikom silom, što je potez koji makar na simboličkom nivou godi ruskom *velikosilstvu*: „Rusija se nalazi na teškom mestu. Njih Kina steže. Oni očajnički žele da budu velika sila... Bajden je Putinu već dao šta želi, legitimitet, stajanje na svetskoj sceni uz predsednika SAD... Oni ne žele da ih znaju kao Gornju Voltu s nuklearnim oružjem... To im znači“ (ABC 2021). U toku leta 2021. zaista je delovalo da je za svega pola godine Bajdenove administracije više urađeno na planu popravljanja rusko-američkih odnosa nego u prethodnih 10 godina, te da zaista možemo da govorimo o „lakom resetovanju“ koje bi u neizbežnu konfrontaciju dveju sila makar unelo neki stepen strukture i predvidljivosti radi sprečavanja eskalacije i omogućio da se sarađuje u oblastima gde je to moguće. Ta vrsta „strukturirane konfrontacije“ postojala je u vreme Hladnog rata, što znači da je povratak rusko-američkih odnosa na hladnoratovsku konfrontaciju paradoksalno mogao da bude pozitivna stvar (Lukyanov 2021). A onda je u jesen započela druga faza nove ukrajinske krize.

Kada su u maju mesecu rešili da deeskaliraju situaciju na ukrajinskoj granici, Rusi su povukli samo deo trupa. Veći deo – dovoljan za novu eskalaciju prema Ukrajini –

⁷ U tom smislu Bajdenovu poruku da „Amerika mora ponovo da vodi“ možemo da posmatramo kao kombinaciju Obaminog „obnavljanja američkog vođstva“ i Trampove krilatice „učiniti Ameriku ponovo velikom“.

je preostao na položajima pod izgovorom priprema za redovnu septembarsku vojnu vežbu „Zapad“, do kada je trebalo da namere Bajdenove administracije prema Moskvi postanu jasnije (Lee 2021, 34). Činjenica da se one ni nakon te vežbe neće povući upućivala je na zaključak da su Rusi ipak bili nezadovoljni napretkom ostvarenim u odnosima s novom američkom administracijom – ili se barem tako činilo, ukoliko na ovu drugu fazu ukrajinske krize primenimo zapažanja iz prve faze. Naime, nova faza (oktobar 2021-februar 2022) imala je upadljivo sličnu dinamiku kao prva, ali uz duže trajanje, još veće gomilanje trupa, ali i „podizanje uloga“ sa ruske strane. Ovoga puta Moskva će Zapadu – preciznije Sjedinjenim Državama – ispostaviti i konkretne zahteve u pogledu „bezbednosnih garancija“ u Evropi. Ključna dva zahteva bili su: odustajanje od daljeg proširenja NATO na nove članice sa postsovjetskog prostora (dakle i Ukrajinu); povlačenje NATO trupa i naoružanja raspoređenih na teritoriji istočnih država članica (primljenih nakon 1997), te pravno obavezivanje Vašingtona u tom smislu. Ove zahteve SAD i NATO su glatko odbili (Roth 2021). No, dijalog s Rusijom radi pronalaženja zajedničkog jezika oko deeskalacije tenzija u Evropi je nastavljen. U januaru i februaru 2022. diplomatija na relaciji Rusija-Zapad bila je aktivna kao nikad u poslednjih desetak godina. Vođena je u više paralelnih formata – od bilateralnih razgovora Rusa i Amerikanaca, preko sastanaka Rusije i NATO, do dijaloga pod okriljem OEBS. Nekoliko značajnih evropskih državnika, od britanske ministarke spoljnih poslova, preko francuskog predsednika, do novoizabranog nemačkog premijera, posetilo je Moskvu. Putin i Bajden više puta su razgovarali telefonom ili preko video linka, a za mart je bio najavljen sastanak Lavrova i Blinkena, pa se čak govorilo i o novom samitu Bajden-Putin. Sve to na kraju nije urodilo plodom – Putin će 22. februara priznati nezavisnost samoproglašениh narodnih republika Donjeck i Lugansk, da bi dva dana kasnije, pod izgovorom njihove zaštite, krenuo u punu invaziju Ukrajine, započevši rat čiji se kraj i dalje ne nazire.

Šta je to nateralo Putina, koji se do tada uglavnom ponašao kao racionalan i realistički lider, da se upusti u ovako neizvesnu vojnu avanturu, potpuno potcenivši kako kapacitet i spremnost ukrajinske države i naroda za odbranu, tako i rešenost i jedinstvo Zapada da ukrajinsku borbu podrži finansijama i naoružanjem, a Rusiju ekonomski, diplomatski i na razne druge načine izoluje? Da li je ruski predsednik u toj meri bio nezadovoljan odzivom Zapada na njegove bezbednosne zahteve i ubeđen da odgovarajućeg odziva – uprkos svoj diplomatiji – neće biti ni u budućnosti, da bi zbog toga stavio na kocku i bezbednosni položaj i međunarodni status koji Rusija već poseduje, i to svega nekoliko meseci nakon što je napokon dobio priznanje s najvišeg mesta u Vašingtonu da je Rusija velika sila? Niko ko razmišlja u realističkom ključu i posmatra države kao racionalne aktere nije mogao da predvidi da će Rusija u ovom trenutku zaoštriti konfrontaciju do nivoa na kome teško može da u njoj odnese pobedu. Pa ipak, sa Zapada su se mesecima čula

upozorenja da je ruski napad na Ukrajinu neminovan, uključujući i ona koja su za to nudila objašnjenje: Putin zahteva od Zapada bezbednosne garancije, što je zapravo paravan za ono što zaista želi – a to je puna kontrola nad Ukrajinom (Romanyshyn 2022). Pokazalo se da su u pravu – izgleda da se sve vreme ipak radilo o Ukrajini.

Neorealističko objašnjenje za onu prethodnu ukrajinsku krizu i sukob (2013-2015) zvuči prilično jednostavno i logično. Nastojanjem da uvuku Ukrajinu u NATO i Evropsku uniju, te politikom promene režima počev od Narandžaste revolucije 2004, SAD i njihovi evropski saveznici ušli su u „dvorište“ Rusije, što je ova doživela kao pretnju svojim središnjim strateškim interesima i morala da reaguje da to zaustavi – onako kako bi to uradila bilo koja velika sila (uključujući i same SAD) na njenom mestu (Mearsheimer 2014). To objašnjenje, međutim, nije zadovoljavajuće za najnoviji Putinov ratni poduhvat, iz dva osnovna razloga. Prvo, briga o sopstvenim strateškim interesima podrazumeva izbegavanje poteza koji bi po te interese bili kontraproduktivni – a Putinov rat u Ukrajini to na više načina jeste, što je on unapred morao da zna. Drugo, iz geopolitičkog položaja i unutrašnjih karakteristika same Ukrajine, proizilazi da je – što i sami realistički kritičari američke politike prema Rusiji poput pomenutog Miršajmera tvrde – u nacionalnom interesu Rusije vojna neutralnost Ukrajine, ali niz Putinovih poteza još od Narandžaste revolucije na ovamo dovode u pitanje tezu da bi se on zadovoljio samo neutralnošću. Naime, unutrašnja identitetska struktura Ukrajine – činjenica da je njeno stanovništvo nakon sticanja nezavisnosti ostalo podeljeno na pripadnike „monističke“ i „pluralističke“ vizije ukrajinstva (Sakwa 2014), tj. one koji posmatraju ukrajinski nacionalni identitet kao nužno odvojen od ruskog i čak suprotstavljen njemu, i one po kojoj biti Ukrajinac ne isključuje bliskost sa Rusijom, upotrebu ruskog jezika i lojalnost Moskovskoj patrijaršiji – zapravo je garantovala ravnotežu u kojoj ova zemlja ne bi mogla trajno da se opredeli za neku od strana u geopolitičkoj podeli između Rusije i Zapada. Ova identitetska struktura u političkom smislu ovaplotila se u specifičnom obrascu regionalnog glasanja za različite kandidate (uključujući i razliku u pogledu tih kandidata na geopolitičku orijentaciju zemlje) na gotovo svim predsedničkim i parlamentarnim izborima u Ukrajini sve do krize 2014, te „klackalicu“ u smislu smenjivanja na vlasti onih koje podržava jedna ili druga polovina stanovništva (Huntington 2000, 185; Petrović 2010, 137). Tako su npr. „narandžasti“ prozapadni političari došli na vlast 2004, samo da bi se proruski Janukovič koga je njihov kandidat Juščenko porazio na ponovljenim predsedničkim izborima par godina kasnije vratio najpre kao premijer, a onda i 2010. kao predsednik države. To, međutim, nije sprečilo Putina da, umesto da se osloni na očekivanje da će ova „klackalica“ garantovati ukrajinsku neutralnost, ucenjuje „narandžaste“ cenom gasa i time još više učvrsti njihove pristalice u prozapadnoj

orijentaciji, a zatim 2013. uvede sankcije i samom Janukoviču zbog njegove želje da sa EU potpiše Sporazum o pridruživanju (koji nije podrazumevao ništa nalik članstvu Ukrajine u EU), što će dovesti do njegovog pada u „Evromajdanu“, ruske reakcije u vidu aneksije Krima i podrške pobuni u Donbasu i daljeg učvršćivanja prozapadnog i antiruskog stava ukrajinske elite i stanovništva (uključujući i ruskojezično) (Trapara 2020, 181-183, 186-191, 211-213).

Štaviše, ispoljeni ruski strah od ulaska Ukrajine u NATO sve vreme je bio preuveličan. Činjenica jeste da Zapad retorički nikada nije zatvorio svoja vrata za članstvo Ukrajine, a kamoli da se na to pravno obaveže, odbivši to da uradi i pred samu rusku invaziju. Međutim, opcija članstva bila je suštinski skinuta sa stola još 2008, kada je nemačka kancelarka Angela Merkel osujetila dodelu Ukrajini i Gruziji Akcionog plana za članstvo (MAP), potegnuvši u slučaju Gruzije argument da ta država ima dva zamrznuta sukoba na svojoj teritoriji (Stent 2014, 167). Kako je nakon 2014-2015. i Ukrajina imala zamrznute sukobe na teritoriji, to će i njeno članstvo učiniti dodatno nerealnim, uprkos izraženoj želji novih vlasti da uvedu zemlju u NATO. I sam Bajden je nakon ženevskog samita s Putinom demantovao navode ukrajinskog predsednika Zelenskog da je Ukrajini na Briselskom samitu NATO obećan MAP, rekavši da Ukrajina prvo mora da ispuni „kriterijume“ za to, navodeći korupciju kao jedan od njih (Gregorian 2021). Naposljetku, nakon početka rata 2022. i ukrajinski i zapadni zvaničnici više puta će izjaviti da bi se za Ukrajinu mogla razmotriti neutralnost, pod uslovom pravno obavezujućih bezbednosnih garancija više stranih sila, pa to nije zaustavilo Putinovu invaziju. Na kraju će se ispostaviti da su i Putinovo gasno šikaniranje „narandžastih“, i pritisak na Janukoviča da odustane od Sporazuma o pridruživanju, kao i aktuelna invazija Ukrajine uprkos Bajdenovom priznanju Rusije za veliku silu i otvaranja s njom intenzivnog bezbednosnog dijaloga, bili motivisani samo jednom činjenicom – aktuelnom ruskom rukovodstvu nije bila dovoljna neutralna Ukrajina, već ju je želelo (ako ne u celini, onda većim delom njene teritorije) u sopstvenoj sferi uticaja. Da bi se razumelo zašto, neorealističko objašnjenje potrebno je dopuniti neoklasičnim realističkim pristupom, koji će se spustiti na nivo konkretnih država u sukobu i elita koje ih vode, te uzeti u obzir suštinu sukoba nacionalnih identiteta Rusije i Ukrajine.

Rekli smo da je poslednjih godina ruska vladajuća elita sve više potpadala pod uticaj civilizacionističke varijante spoljnopoličkog razmišljanja, prema kome Rusiju treba ustrojiti kao središte posebne civilizacije, vrednosno inherentno suprotstavljene Zapadu. Da bi se osposobila za dugotrajnu konfrontaciju sa zapadnim državama, Rusija treba da učvrsti sopstvenu sferu uticaja, ali tako što će najpre u okviru nje objediniti tzv. „ruski svet“, tj. etničke Ruse, ali i Beloruse i Ukrajince, kojima ova škola mišljenja ne priznaje nacionalnu posebnost. *Državnička* škola mišljenja bi se pri učvršćivanju sfere uticaja vodila geopolitičkim obzirima, te

bi tretirala Ukrajinu u skladu s njenim geostrateškim značajem za odbranu od američkog hegemonizma, što znači da bi se mogla zadovoljiti i njenim neutralnim statusom, tj. ulogom „tampon“ države prema Zapadu. Civilizacionistička škola, pak, ne može da se pomiri s nezavisnom i nacionalno posebnom Ukrajinom, jer bi se to kosilo s idejom o jedinstvenom „ruskom svetu“ koji poseduje istorijski kontinuitet sve do srednjovekovne „Kijevske Rusije“ (iako se ta labava federacija kneževina i vojvodstava ispravno zvala Kijevskaja Rus'). Odricanjem od objedinjavanja „ruskog sveta“, Rusija ne bi videla svoje šanse za opstanak, jer ona nikada nije ni pokušala da svoj nacionalni identitet izgradi odvojeno od imperija (carske i sovjetske) koje je stvarala, a u kojima je „ruski svet“ – dakle Rusi, Belorusi i Ukrajinci – bio ujedinjen (Kuzio 2022, 37-64). Ukrajinu bi (ili barem njen veći deo, eventualno isključujući krajnji zapad, koji je državotvorno, verski i jezički najudaljeniji od Rusije), dakle, trebalo pretvoriti u novu Belorusiju – državu koja ima pravo na formalnu nezavisnost i ime matičnog naroda samo pod uslovom čvrste uklopljenosti u sferu uticaja Rusije i prihvatanja zvaničnog ruskog tumačenja istorije o nekada jedinstvenom narodu koji je razjedinjen dejstvom spoljnih sila i domaćih kolaboracionista (Kuzio 2022, 65-72).

Na toj liniji razmišljanja je i Putinov autorski članak koji se pojavio u julu 2021. – dakle neposredno nakon obećavajućeg ženevskog samita – u kome on na nekoliko stranica sažima čitavu istoriju odnosa Rusa i Ukrajinaca onako kako je on vidi, kao „istorijsko jedinstvo Rusa i Ukrajinaca“, ne ostavljajući ni najmanju sumnju u pogledu toga da se radi o jednom narodu (President of Russia 2021). No, za razliku od Belorusa, naroda slabog nacionalnog identiteta koji se nikada nije u potpunosti odvojio od ruskog, svest Ukrajinaca o nacionalnoj posebnosti je mnogo jača i ima čak dva središta – u Galiciji, koja je u većem delu istorije bila van Rusije; na Dnjepru, koji ima bogatu kozačku tradiciju borbe za slobodu (Trapara 2020, 166-168, 211-212). Ukrajinski nacionalizam počiva na ideji da je Ukrajina jedini autentični baštinik srednjovekovne kijevske države i pripadnik evropske/zapadne civilizacije sa dužom demokratskom tradicijom, dok je Rusija zapravo naslednik nekadašnje Moskovijske, mnogo bliža Aziji i despotskog karaktera (Wilson 2014, 40; Kuzio 2022, 81-83). Otuda ne iznenađuje grčeviti otpor koji Ukrajina pruža ruskoj invaziji, osim možda samog Putina, koga je verovanje u sopstvenu verziju istorije i svoju ulogu nekoga ko „okuplja ruske zemlje“ ubedilo da se ruskoj vojsci neće suprotstaviti skoro čitav ukrajinski narod (uključujući i najveći deo ruskojezičnih Ukrajinaca, u međuvremenu antagonizovanih Putinovim akcijama), već samo „nacisti“ i „zapadne marionete“.

Da je Rusija prema Ukrajini dosledno primenila ponašanje u ključu *državničke škole* mišljenja (kao što je uglavnom činila drugde) i zadovoljila se njenom neutralnošću, mogli bismo govoriti o *status quo* politici nasuprot američkom revizionizmu. Ovako, možemo da kažemo da se u Ukrajini danas sudaraju dva

revizionizma, što situaciju čini mnogo opasnijom. No, sama činjenica da su se SAD opredelile da ne ulaze u sukob s Rusijom direktno, niti da Ukrajinu snabdeju naoružanjem dugog dometa kojim bi ova mogla da napadne rusku teritoriju, pokazuje da su svesne trenutne nemogućnosti ofanzivnog vojnog delovanja protiv Moskve. S tim u vezi, iako u ovom trenutku možemo samo da nagađamo kako će se rat u Ukrajini završiti, konture budućih rusko-američkih odnosa se uveliko naziru. Nezavisno od ishoda rata, sva je prilika da će Rusija iz njega izaći oslabljena i da će američki liberalni hegemonisti (čak i ako su taktički pragmatični, a možda i baš zato) to nastojati da iskoriste uz novu hladnoratovsku strategiju obuzdavanja koja će zameniti propalo „lako resetovanje“. Ishod rata odlučiće samo o tome gde će se prostirati buduća „gvozdena zavesa“. No, da bismo skicirali kako bi mogli da izgledaju rusko-američki odnosi u tom novom hladnom ratu i „obuzdavanju 2“, neophodno je da se vratimo u prve godine onog prethodnog Hladnog rata i ustanovimo gde su sličnosti, a gde razlike u odnosu na današnju situaciju.

Novi hladni rat i „obuzdavanje 2“

Prema nekim tumačenjima, Hladni rat Rusije i SAD ne samo da nikad nije završen, već je i počeo znatno ranije nego što se obično tvrdi, još u vreme Rusko-japanskog rata 1904-1905, da bi kasnije prolazio kroz naizmenične periode zaoštavanja i detanta (videti Vukadinović 2008). Prema drugim, Hladni rat se jeste završio, ali su Rusija i SAD u međuvremenu uveliko ušle u novi – po Edvardu Lukasu (Lucas 2008) to se desilo nakon Putinovog dolaska na vlast, a po Ričardu Sakvi Drugi hladni rat počinje nakon 2014. (Sakwa 145-166). Od izbijanja Rusko-ukrajinskog rata u februaru 2022. i poslednja sumnja je otklonjena u pogledu toga da se SAD i Rusija ponovo nalaze u hladnoratovskoj konfrontaciji, te ćemo se usredsrediti na najnoviji period (koji počinje sa Rusko-ukrajinskim ratom).

U prethodnom Hladnom ratu Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza, ključno mesto zauzimala je američka strategija obuzdavanja (containment), čiji je arhitekta bio posleratni ambasador SAD u Moskvi Džordž Kenan (George F. Kennan). Ova strategija bila je „osmišljena da se suprotstavi Rusima nepokolebljivom silom na svakoj tački gde bi oni pokazali znake širenja na račun interesa miroljubivog i stabilnog sveta“ (navedeno prema Kissinger 1994, 454-455). Zaokruživanjem Sovjetskog Saveza i sprečavanjem širenja njegove sfere uticaja i ideologije komunizma van prostora koji je ovaj već bio zaposeo nakon Drugog svetskog rata, za šta je bilo ključno ojačati države na drugoj strani linije podele, Kenan je proročki očekivao da će se dugoročno proizvesti pad komunizma i transformacija sovjetskog

društva (Kissinger 1994, 455-456). „Ideja obuzdavanja polazila je od pretpostavke da, uprkos tome što ne može postojati jedan svet, to ipak ne znači da je potreban još jedan svetski rat“ (Gedis 2003, 63). Obuzdavanje je, dakle, istovremeno bilo i *status quo* i revizionistička strategija – *status quo*, jer je podrazumevalo defanzivno delovanje radi sprečavanja daljeg širenja sovjetske sfere uticaja, umesto ulaska u rat sa Sovjetskim Savezom radi njegovog izbacivanja iz već formirane sfere; revizionističko, jer se vodilo dugoročnim ciljem transformacije protivnika, što će se na kraju i desiti, jer će se samoukidanjem komunizma raspasti i sovjetska sfera uticaja i sam Sovjetski Savez, a uticaj SAD proširiti na njihov račun. Sličnu dinamiku vidimo i danas. Da Putin nije napao Ukrajinu i time Rusiju učinio revizionističkim akterom koji želi da proširi svoju sferu uticaja, govoriti o strategiji obuzdavanja protiv njega ne bi imalo smisla. Ranije odustajanje SAD od približavanja sa Rusijom, pak, ali i sadašnje odbijanje ulaska u direktan oružani sukob s njom oko Ukrajine, te uspostavljanje sistema sankcija i diplomatske izolacije Moskve sa dugoročnim očekivanjem da će se ona iscrpeti i njen režim transformisati (a možda i sama Ruska Federacija raspasti), jasni su indikatori da je na delu „obuzdavanje 2“ kao novi/stari pristup Vašingtona prema Moskvi. I to je ključna sličnost sa početkom Hladnog rata, usled čega i možemo sa sigurnošću da govorimo o njegovom obnavljanju.

Ostale okolnosti se, međutim, bitno razlikuju, što će sigurno uticati na perspektive novog obuzdavanja i rusko-američkih odnosa uopšte. Prvo, u Hladnom ratu postojale su bipolarna ravnoteža snaga i geopolitička ravnoteža sfera uticaja u Evropi. Današnja hladnoratovska konfrontacija je asimetrična – sistem je unipularan,⁸ SAD su znatno moćnije od Rusije (koja paritet održava samo u nuklearnom oružju), a nova „gvozdена zavesа“ u Evropi nalazi se znatno istočnije, na samim ruskim granicama. To povećava opasnost od eskalacije hladnoratovske ka direktnoj oružanoj konfrontaciji, a to vidimo i po činjenici da je u toku Hladnog rata Evropa bila gotovo mirna (ako izuzmemo više „policijske“ akcije Sovjetskog Saveza u svojim satelitima Mađarskoj i Čehoslovačkoj, u koje se SAD nisu mešale), dok se sada rat vodi usred Evrope, u kome SAD naoružavaju protivnika Rusije, Ukrajinu. Drugo, za vreme Hladnog rata postojale su samo dve velike sile, čija je konfrontacija definisala dinamiku čitavih međunarodnih odnosa. Danas postoji treća, Kina, čija nadolazeća konfrontacija s Amerikom ima kapacitet da postane

⁸ Tezu o unipolarnosti temeljimo na činjenici da su godišnji vojni troškovi SAD i dalje više nego dvostruko veći u odnosu na prvu silu koja je prati (Kinu), mada je u ekonomskoj sferi situacija nešto drugačija – Kina je dostigla 50 odsto američkog nominalnog BDP još 2012. i od tada je ekonomski gledano sistem bipolaran. Da bi postao bipolaran i u celini, neophodno je da Kina dostigne 50 odsto američkih vojnih troškova, drugim rečima da svoju ekonomsku moć pretoči u vojnu. No, i tada će Rusija, sa značajno nižim i BDP i vojnim troškovima u odnosu i na Kinu i SAD ostati brojčano najslabija od tri svetske sile, a samim tim i odnos SAD i nje asimetričan.

daleko značajnija od one s Rusijom. To znači da će rusko-američka konfrontacija sve više dobijati instrumentalni značaj u funkciji kinesko-američke, u smislu da će ključno pitanje biti na čijoj će se strani Rusija naći. SAD se nadaju da će „obuzdavanje 2“ pre ili kasnije proizvesti „prijateljski“ režim u Moskvi i uključiti Rusiju u američku sferu uticaja, čime bi Kina bila opkoljena i sa kopna i sa mora, ali će i Kinezi sigurno nastojati da iskoriste trenutni rusko-američki sukob da Rusiju što više vežu uz sebe i preduhitre takav scenario. Treće, Hladni rat bio je sukob dveju univerzalističkih ideologija. Danas samo SAD poseduju takvu ideologiju (liberalnu, mada je i to nakratko dovedeno u pitanje za vreme Trampa), dok se Rusija vodi ideološki agnostičkom idejom *velikosilstva*. To znači dve stvari: jedna je da Rusija nema „meku moć“ koju je imao Sovjetski Savez u smislu mogućnosti za privlačenje ideoloških sledbenika po svetu; druga je da bi i u slučaju promene režima u Moskvi i povratka sa civilizacionističkog na *državnički* ili čak zapadnjački diskurs *velikosilstvo* (inkompatibilno s američkim liberalnim hegemonizmom) opstalo, pa je upitno da li bi taj događaj bio dovoljan da proizvede pokušaj rusko-američkog približavanja kakav su imale Gorbačov-Jeljcinove reforme. I četvrto, dok su za vreme Hladnog rata postojala dva odvojena ekonomska sistema, kapitalistički i socijalistički, danas je i Rusija kapitalistička država i deo globalizovane kapitalističke ekonomije, te je automatski mnogo ranjivija na ekonomsku izolaciju. No, ranjive su i zapadne zemlje, što trenutno vidimo po štetnom uticaju koji na njihove ekonomije imaju sankcije koje su uvele Rusiji. U tom kontekstu će biti jako zanimljivo pratiti ponašanje Kine, kao druge ekonomske sile sveta i glavnog oslonca Rusije u njenom nastojanju da ublaži efekte zapadne izolacije, kao i ponašanje SAD i Zapada prema toj istoj Kini kao odgovor na njeno „spasavanje“ Rusije, ali i uticaj koji će narastajuća geopolitička konfrontacija Vašingtona i Pekinga imati na njihove ekonomske odnose i globalnu ekonomiju uopšte.

Novi hladni rat i „obuzdavanje 2“, dakle, odvijaju se u znatno izmenjenom kontekstu u odnosu na onaj od pre 75 godina. Nažalost, taj kontekst uslovljava mnogo veću opasnost od eskalacije i manje strukturirane i predvidljive međunarodne odnose uopšte. No, postoji još jedna upadljiva sličnost sa prethodnim Hladnim ratom, a to je podeljena odgovornost za njegovo izbijanje, što je i osnovna teza ovog rada. S jedne strane, tu je sistemski činilac koji može da uslovi rivalstvo dveju sila bez obzira na volju njihovih političkih odlučilaca: u slučaju Hladnog rata to je bila transformacija međunarodnog sistema ka bipolarnom, a danas je to unipolarnost i asimetrija u moći SAD i Rusije. Međutim, to rivalstvo, a pogotovo ne hladnoratovska konfrontacija na nivou na kakvom jeste, ne bi bilo neizbežno da nema i jediničnog činioca, tj. unutrašnjih karakteristika aktera. Smatramo da je Džon Luis Gedis (Gedis 2003, 421-423, 426-428) u pravu kada kaže da se Hladni rat nije mogao izbeći dok se Staljin nalazio na čelu Sovjetskog Saveza,

sa svojim, na marksizmu-lenjinizmu zasnovanim, „autoritarnim romantizmom“, kao što ni novog hladnog rata i „obuzdavanja 2“ ne bi bilo da se Putin nije priklonio civilizacionističkom pogledu na svet i izvršio invaziju Ukrajine. Naposljetku, tu je i američka odgovornost za Hladni rat usled liberalne politike „otvorenih vrata“ koja je uslovlila težnju ka ekstraregionalnoj hegemoniji, ali i za današnju konfrontaciju s Rusijom usled posthladnoratovskog liberalnog hegemonizma, koji se nakon polovične pauze pod Trampom vratio sa dolaskom Bajdenove administracije.

Zaključak

Nakon 24. februara 2022. nema više sumnje da se Sjedinjene Države i Rusija nalaze u konfrontaciji hladnoratovskog tipa, uz veću opasnost da ona preraste u direktni oružani sukob nego što je to bio slučaj za vreme prethodnog Hladnog rata. Sva je prilika da će se ta konfrontacija, a s njom i drugo izdanje američke politike obuzdavanja Rusije, produžiti (trenutno neizvesno koliko) i nakon završetka rata u Ukrajini, nezavisno od njegovog ishoda, gde jedina nepoznanica ostaje gde će se tačno prostirati nova „gvozdena zavesa“. Neoklasični realizam nam daje odgovor zašto su rusko-američki odnosi dospeli u ovu fazu, uprkos savezništvima dveju sila u dva svetska rata, hladnoratovskom pokušaju detanta i posthladnoratovskim pokušajima približavanja. Na to je uticao i sistemski činilac (raspodele moći koje favorizuju rivalstvo velikih sila) i jedinični činioци na nivou obe sile (američka liberalna ideologija koja pogonuje hegemonističku politiku, te ruski zaokret ka civilizacionističkoj verziji *velikosilstva*), ali i onaj na nivou Ukrajine – jačanje ukrajinskog nacionalizma koji ovu zemlju vidi kao jedinog naslednika srednjovekovne kijevske države na čiju baštinu se poziva i Rusija. Sticaj ovih činilaca doprineo je da propadne i Bajdenova inicijativa iz 2021. da se konfrontacija dveju (velikih, kako je sam priznao) sila učini „strukturiranom“, što bi se, da je uspelo, moglo nazvati „lakim resetovanjem“ rusko-američkih odnosa.

S tim u vezi, postavljamo sledeće pitanje. Zamislimo da se Rusko-ukrajinski rat u nekom trenutku završi nekakvom faktičkom podelom Ukrajine, te da ne eskalira ka direktnom oružanom sukobu Rusije i Amerike. Zamislimo i da Rusija, uprkos zapadnoj izolaciji kojoj je izložena, opstane kao velika sila s režimom na čelu koji ostaje privržen toj ideji. Da li je u budućnosti moguće očekivati novu šansu da se hladnoratovska konfrontacija Moskve i Vašingtona uvede u neke strukturirane i predviljive tokove – kakvim se uostalom i prethodni Hladni rat većim delom odlikovao – koji bi mogli, ko zna, da posluže i kao temelj nekakvog stvarnog približavanja dveju sila? Zaključak o podeljenoj odgovornosti za aktuelno stanje je

ujedno i polazna tačka da se odgovori na to pitanje. Sistemski gledano, stabilizacija nove „gvozdene zavese“ u Evropi „zamrzavanjem“ sukoba u Ukrajini bi mogla pozitivno da utiče u tom pravcu, ali bi to još više mogli dalji rast i asertivnost Kine. Ukoliko se u nekom trenutku ispostavi da Kina postane toliko moćna da je čak i Rusija doživi kao pretnju, a konfrontacija SAD s njom se toliko rasplamsa da postane neizvodljivo da Vašington istovremeno obuzdava i Kinu i Rusiju, to bi moglo da uslovi otopljanje rusko-američkih odnosa kao odgovor na kineski izazov. Jedinično gledano, pojava Trampa načela je liberalni konsenzus u američkom spoljnopolitičkom establišmentu, pa je zamislivo da u doglednoj budućnosti SAD počnu da labave ideološki pogled na svet koji podstiče njihov hegemonizam i prednost daju nekoj ne-hegemonskoj varijanti realističke spoljne politike. S druge strane, cena koju Rusija plaća za zaokret ka civilizacionizmu mogla bi da je vrati na *državnički* diskurs, po kome objedinjavanje „ruskog sveta“, a posebno nasilno guranje Ukrajine u njega, nije nužno za poziciju velike sile. Konačno, i Ukrajina može da doprinese ublažavanju konfrontacije velikih sila koja se trenutno upravo na nju najpogubnije odražava, tako što će napustiti monističku verziju nacionalizma i ideju da nezavisnost i identitet potvrđuje kroz stavljanje u službu nečijih hegemonističkih ambicija protiv svog velikog suseda.

Bibliografija

- ABC News. 2021. “Biden takes questions before leaving Geneva”. Uploaded on June 16, 2021. Youtube video, 10:31. https://www.youtube.com/watch?v=aLh_5ZmQwH0&t=471s.
- Biden, Jr, Joseph R. “Why America Must Lead Again: Rescuing U.S. Foreign Policy After Trump”. *Foreign Affairs*. March/April 2020. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-01-23/why-america-must-lead-again>.
- Gedis, Džon Luis. 2003 (1997). *Hladni rat*. Beograd: CLIO.
- Gregorian, Dareh. 2021. “Biden says it ‘remains to be seen’ whether Ukraine will be admitted to NATO”. *NBC News*. June 14, 2022. <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/biden-says-it-remains-be-seen-if-ukraine-will-be-n1270807>.
- Guardian News. 2021. “Joe Biden meets Vladimir Putin face-to-face at Geneva summit”. Uploaded on June 16, 2021. YouTube video, 1:30. <https://www.youtube.com/watch?v=Nh3cmD9M0rs>.

- Huntington, Semjuel P. 2000 (1996). *Sukob civilizacija i preoblikovanje svetskog poretka*. Podgorica: CID, Banja Luka: Romanov.
- Hendrickson, David C. 2018. *Republic in Peril: American Empire and the Liberal Tradition*. New York: Oxford University Press.
- Ikenberry, G. John. 2020. *A World Safe for Democracy: Liberal Internationalism and the Crises of Global Order*. New Haven and London: Yale University Press.
- Kissinger, Henry. 1994. *Diplomacy*. New York: Simon and Schuster.
- Kuzio, Taras. 2022. *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War: Autocracy-Orthodoxy-Nationality*. London and New York: Routledge.
- Layne, Christopher. 2006. *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Lee, Rob. 2021. *Russia's Coercive Diplomacy: Why Did Kremlin Mass Its Forces Near Ukraine?* Philadelphia: Foreign Policy Research Institute.
- Lucas, Edward. 2008. *The New Cold War: Putin's Russia and the Threat to the West*. New York: Palgrave Macmillan.
- Lukyanov, Fyodor A. 2021. "Biden-Putin meeting shows Russia-US relations are set for a return to the Cold War-era. Strangely, that might be an improvement". *Russia in Global Affairs*. June 26, 2021. <https://eng.globalaffairs.ru/articles/biden-putin-meeting-shows/>.
- Mearsheimer, John J. 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York and London: W. W. Norton and Company.
- Mearsheimer, John J. 2014. "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin". *Foreign Affairs* 93: 1-12.
- Mearsheimer, John J. 2018. *The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities*. New Haven and London: Yale University Press.
- Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*. 2009. Edited by Steven E. Lobell, Norin M. Ripsman and Jeffrey W. Taliaferro. Cambridge University Press.
- Petrović, Dragan. 2010. *Rusija i Evropa*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu.
- Posen, Barry R. 2014. *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Posen, Barry R. 2018. "The Rise of Illiberal Hegemony: Trump's Surprising Grand Strategy". *Foreign Affairs* 97(2): 20-27.
- President of Russia. 2021. "Article by Vladimir Putin 'On the Historical Unity of Russians and Ukrainians'". July 12, 2021. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>.

- Reuters. 2022. "Moscow not sure it needs resumed ties with West, will work on ties with China – Lavrov". May 24, 2022. <https://www.reuters.com/world/moscow-not-sure-it-needs-resumed-ties-with-west-will-work-ties-with-china-lavrov-2022-05-23/>.
- Romanyshyn, Iulian. 2022. "Russia demands security guarantees but what Putin really wants is Ukraine". Atlantic Council. February 4, 2022. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russia-demands-security-guarantees-but-what-putin-really-wants-is-ukraine/>.
- Ron, Edward. 2022. "Munk Debate: Russia-Ukraine War/Stephen Walt, John Mearsheimer v Michael McFaul, Radoslaw Sikorski". Uploaded on May 13, 2022. YouTube video, 1:36:10. <https://www.youtube.com/watch?v=EhgWLmd7mCo&t=254s>.
- Rose, Gideon. 1998. "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy". *World Politics* 51(1): 144-172.
- Roth, Andrew. 2021. "Russia issues list of demands it says must be met to lower tensions in Europe". *The Guardian*. December 17, 2021. <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/17/russia-issues-list-demands-tensions-europe-ukraine-nato>.
- Sakwa, Richard. 2014. *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*. London: I. B. Tauris (e-book).
- Sakwa, Richard. 2020. *The Putin Paradox*. London: I. B. Tauris.
- Smith, Hanna. 2014. *Russian Greatpowerness: Foreign Policy, the Two Chechen Wars and International Organisations*. Helsinki: University of Helsinki.
- Stent, Angela E. 2014. *The Limits of Partnership: U.S.-Russian Relations in the Twenty-First Century*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Stent, Angela E. 2019. *Putin's World: Russia Against the West and With the Rest*. New York and Boston: Twelve.
- Сурков, Владислав. 2018. «Одиночество полукровки (14+)». *Россия в глобальной политике*. 9 апреля 2018. <https://globalaffairs.ru/articles/odinochestvo-polukrovki-14/>.
- Сурков, Владислав. 2019. «Долгое государство Путина». *Независимая газета*. 11.02.2019. https://www.ng.ru/ideas/2019-02-11/5_7503_surkov.html.
- The White House. 2014. "Remarks by President Obama in Address to the United Nations General Assembly". September 24, 2014. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/24/remarks-president-obama-address-united-nations-general-assembly>.

- The White House. 2015. *National Security Strategy*. February 2015. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf.
- The White House. 2017. *National Security Strategy of the United States of America*. December 2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.
- The White House. 2021a. *Interim National Security Strategic Guidance*. March 2021. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>.
- The White House. 2021b. "Readout of President Joseph R. Biden, Jr. Call with President Vladimir Putin on Russia". April 13, 2021. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/04/13/readout-of-president-joseph-r-biden-jr-call-with-president-vladimir-putin-of-russia-4-13/>.
- The White House. 2021c. "Remarks by President Biden on Russia". April 15, 2021. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/04/15/remarks-by-president-biden-on-russia/>.
- The White House. 2021d. "Remarks by President Biden Before the 76th Session of the United Nations General Assembly". September 21, 2021. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/09/21/remarks-by-president-biden-before-the-76th-session-of-the-united-nations-general-assembly/>.
- Trapara, Vladimir. 2017a. „Neoklasični realizam – realizam za 21. vek“. *Međunarodni problemi* 69(2-3): 227-246.
- Trapara, Vladimir. 2017b. *Vreme „resetovanja“ – odnosi Rusije i Sjedinjenih Država u periodu od 2009. do 2012. godine*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu.
- Trapara, Vladimir. 2017c. "Does Trump Have a Grand Strategy?". *Review of International Affairs* 68(1168): 56-70.
- Trapara, Vladimir. 2020. *Ratovi Rusije 1999-2019*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu.
- Trapara, Vladimir. 2021. "Biden's Approach towards Russia: A 'Reset Light'?". *Politika nacionalne bezbednosti* 21(2): 115-137.
- Tsygankov, Andrei P. 2010. *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*. Plymouth: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.
- Tsygankov, Andrei P. 2019. *Russia and America: The Assymetric Rivalry*. Cambridge and Medford: Polity Press.

Walt, Stephen M. 2018. *The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy*. New York: Farrar, Strauss and Giroux.

Wilson, Andrew. 2014. *Ukraine Crisis: What It Means for the West*. New Haven and London: Yale University Press.

Vladimir TRAPARA

**THE PROSPECTS OF U.S.-RUSSIAN RELATIONS
IN THE LIGHT OF WAR IN UKRAINE: "CONTAINMENT 2.0."**

Abstract: The outbreak of Russo-Ukrainian War has sharpened already ongoing confrontation between Russia and the United States to the level of undoubtedly new cold war, which compared to the previous one has even greater potential of escalation towards the direct military conflict between the two powers. After the Biden administration's failure to "structure" this confrontation during the phase one of the new Ukrainian crisis in 2021, Washington replaced this approach towards Russia with a new one – "containment 2.0.", resembling the one from the Cold War. From neoclassical realist point of view, the author analyzes why the U.S. and Russia have come to this point, and are there prospects of taming their confrontation in the future. The conclusion is that responsibility for this new situation can be found on both sides (in their dominant revisionist foreign policy ideas), as well as in systemic factors' (power distribution and geopolitical posture) impacts, but also in Ukraine's role. In the longer run, the described state will continue even after the war in Ukraine is over, yet the appropriate changes in both systemic and unit level factors could tame the confrontation.

Keywords: Russia, the United States, Ukraine, containment, neoclassical realism.